

ב"ה, כ"ו אייר ה'תשפ"ד

שאלה:

אני שליח בחו"ל, אני מעוניין לדעת האם חובה עלי ללמוד על חרקים בכדי לדעת איך לבדוק או שמא כל עוד שאני לא רואה בעיניים אין בזה בעיה?

תשובה:

חובה ללמוד היטב את דרכי הבדיקה ואת סוגי התולעים השונים. ובפרט יש בזה חומרה יתירה בדברים שנאכלים שלמים, או חיים כבסלט או סושי וכיו"ב, שאין בהם כלל היתר של ביטול.

יתירה מכך מי שהוא חלש ראייה, עליו להזדקק למכשירים שיסייעו לו לראות או לאדם אחר בעל הבחנה טובה.

והנה גם כדי לברר האם יש חובת בדיקה שנקטו הפוסקים שתלוי במיעוט המצוי, הרי דבר זה משתנה ממקום למקום ולכן חובה על הרב/שליח במקומו לברר היטב מהי השכיחות ומהי הנגיעות וכו', ואם לא יהי בקי בהם ובשמותם ובמקומם לא ידע לברר האם יש חובת בדיקה או לאו.

ביאור בקיצור:

כל הפוסקים האריכו הרבה לבאר את הקושי הרב שיש בבדיקת מזון לראות שהוא נקי מ'תולעים', כיון שלא תמיד נראית ה'תולעת' לעין בלתי מתמצא מטעמים רבים:

א. מצד צבע שדומה מאוד לצבע המאכל; ב. מצד זריזותם שממהרים להתחבא; ג. מצד מבנהו המורכב של המאכל.

וכבר כתב הרמ"א¹ "דעדישים מצוי בהן תולעים במחורב וא"כ היה אסור לאוכלן תוך י"ב חודש אפילו ע"י בדיקה", היינו מפני שמין זה היה מוחזק בנגיעות והבדיקה לא היתה יעילה דיה, אלא צריך כל מין ומין לבדוקו בבדיקה המועילה לו, כפי שכותב שם הרמ"א 'דבר זה משתנה לפי הזמן והמקום'².

הנה משי"כ הש"ך³ שאין צריך לפתוח את הפרי, היינו דווקא בפרי שהתולעת נוצרת בתוכו. אך במינים שהמזיקים באים מבחוץ, גם הש"ך יודה דבעינן בדיקה מועילה⁴.

וראה שו"ת חת"ס⁵ שכתב שכל שיש מיעוט המצוי חובה לבדוק ולברר, ושירא שמיים ימנע מלאכול כשאין דרך בדיקה יעילה עי"ש. ראה משי"כ היכנסת הגדולה⁶ שיש "תולעים שאינן נראין אלא לאחר שליכתן כו". הוא הדין אחר חביטתן, כאשר ראיתי בעין בירק שקורין פעטרשק"א בלעז, וכן בירק שקורין קאפיר שאין רואין עליו שום תולעת חובטין אותו על בגד שחור, נופלים ממנו תולעים עד אין מספר והתולעים גם כן ירוקים ואינן נראין על הירקות רק על הבגד שחור, לכן בעל נפש יבדוק כל הירקות מקודם ובפרט בעת הגשמים שמהגשמים נתהוו התולעים, וכן נמצא בכרוב שקורין אותו קרויט כשהוא כבוש ואז אוסרין אותו לאכול. ואולי יהיה אותם ירקות שכתב שקורין אותן פעטרשק"א וקפיר חזרת ועולשין הנקראים בלשונינו ליגיוגה ואידידיא. וכבר כתבתי למעלה שבשביל שא"ל כן נמנעתי את עצמי לאכול ואיני אוכל כי אם הקלח. גם הכרוב שכי שקורין קרשיט אולי הוא הכרוב שנקרא בלשונינו קולקאש שמצוי בהם הכנימה מאד וצריך בדיקה יפה לבדוקם".

וכ"כ בזבחי צדק⁷ "יש מיני ירקות שהבדיקה קשה בהם משום שאין רואין עליו שום תולע רק שחובטין אותו על בגד שחור נופלים ממנו כמה תולעים והתולעים ג"כ ירוקים וע"י בגד שחור ניכרים התולעים ולכן צריכים בדיקה יפה".

וראה בשו"ת צ"צ⁸, שאף בתולעים שאין ניכרים אלא ע"י סינון היטב עכ"ז חובה לסנן.

וראה עוד בכה"ח⁹ אריכות גדולה בסוגי מאכלים וסוגי בדיקה. ואשר מי שאיננו בקי בהם בודאי יכשל באיסור.

וראה עוד במה ששקו"ט הפוסקים בענין נאמנות נשים, וכתב בענין זה בכרת¹⁰ "ובאמת לאכול ירקות חי כגון סלא"ט וכדומה, (והרי) [דהרי] כאן ספק תורה, כי לא שייך ביטול, דיכול לבדוק פעמיים ושלש עד שימצא להתולע, וא"כ הוי ליה ספק תורה, וח"ו להקל, וקשה לי לומר להאמין לנשים או לאנשים מהירים במלאכתן".

כל הנ"ל הוא בקיצור, ולא נכנסו לעצם גדר גודל התולעת האוסרת, וכן להגדרת מיעוט המצוי, ואכמ"ל.

(1) בתו"ח כלל מ"ו סי' ז.

(2) וראה שם במנחת יעקב כלל מו סעיף כא ובדברי חמודות מסכת חולין פרק ג סימן נג מה ששקו"ט בזה.

(3) יורה דעה סי' פד ס"ק כז.

(4) וראה משי"כ בזה הדרכ"ת ס"ק קיג.

(5) ח"ב (יו"ד) סי' עז.

(6) הגהות בית יוסף יו"ד סי' פד אות סב.

(7) אות קג.

(8) יו"ד סי' ס"ב.

(9) סי' פד ס"ק צ ואילך.

(10) סימן פד ס"ק יט.